

Vlaams Mantelzorgplatform

Memorandum Mantelzorg

23 juni 2023

De 6 erkende mantelzorgverenigingen in Vlaanderen stellen vast dat er dringend nood is aan een beter regelgevend kader om mantelzorgers te ondersteunen en erkennen.

We vragen een gecoördineerd beleid om mantelzorgers te ondersteunen.

Zet daarom in op:

Automatische rechtentoekenning en administratieve vereenvoudiging

Zorg voor administratieve vereenvoudiging en automatische rechtentoekenning waar mogelijk. Rechten en sociale voordelen zijn versnipperd over de verschillende overheden en beleidsdomeinen. Het maakt het voor mantelzorgers een kluit aan administratieve planlast. Daarbij is er risico op onderbescherming, zeker voor mantelzorgers in kwetsbare situaties (kansarmoede, beperkte digitale vaardigheden of gezondheidsvaardigheden, ...). Als mantelzorgverenigingen vragen we automatische rechtentoekenning, bijvoorbeeld tussen de Vlaamse Sociale Bescherming (VSB), het mantelzorgstatuut en gemeentelijke initiatieven als de gemeentelijke mantelzorgpremie. Momenteel moet je voor heel wat premies, zoals het zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden of de gemeentelijke mantelzorgpremie, zelf actief een aanvraag indienen.

Identificatie en registratie van mantelzorgers

Identificeer en registreer mantelzorgers, met het oog op rechtentoekenning. De identificatie en registratie van mantelzorgers is een belangrijke stap om automatische rechtentoekenning te realiseren.

Er bestaat geen allesomvattende database in België waarin mantelzorgers geregistreerd zijn. Tijdens de COVID-19-crisis was dit een reden om geen prioritaire vaccinaties aan mantelzorgers te geven. We pleiten om deze database te realiseren, onder andere met gegevens uit VSB en het federaal mantelzorgstatuut. Maar bijvoorbeeld ook uit de verschillende zorgverloven van de RVA (tijdskrediet met zorgmotief, verlof medische bijstand, mantelzorgverlof, ...). De database moet zo allesomvattend mogelijk zijn, vertrekkend vanuit de definitie van mantelzorg zoals gedefinieerd in het woonzorgdecreet van 15 februari 2019:

Mantelzorger: de natuurlijke persoon die vanuit een sociale en emotionele band een of meer personen met verminderd zelfzorgvermogen, niet beroepshalve maar meer dan occasioneel, helpt en ondersteunt in het dagelijkse leven.

Deze ruime definitie laat toe dat zoveel mogelijk mantelzorgers geregistreerd en gekend zijn. Bij de toekenning van rechten pleiten we wel voor diversifiëring. Rechten moeten op maat van de situatie van de mantelzorger en de zorgbehoevende toegekend worden.

Investeer in professionele zorg en welzijn

Investeer in professionele zorg en welzijn, met het oog op ondersteuning van mantelzorgers. Mantelzorgers ervaren nu al de gevolgen van het nijpende personeelstekort in ziekenhuizen, de thuiszorg, poetshulp, de woonzorgcentra... Toegankelijke en kwalitatieve zorg is een patiëntenrecht, maar bij uitbreiding ook een noodzaak voor mantelzorgers om de zorg vol te houden.

We vragen hier specifiek investeringen in respijtzorg voor mantelzorgers, zoals dagverzorgingscentra, thuiszorg, kortverblijf, etc.

Federale voorstellen

Verlofsystemen voor een goede werk-mantelzorg-leven balans

Evalueer de verlofsystemen voor mantelzorgers met oog op vereenvoudiging, stroomlijning en meer flexibiliteit. Er bestaan heel wat verlofsystemen voor mantelzorgers, met elk eigen voorwaarden, aanvraagprocedure en vervangende uitkeringen. Wij pleiten voor een grondige evaluatie van de verlofsystemen. Daarbij vragen we ook aandacht voor het inkomensverlies dat mantelzorgers ervaren bij het opnemen van zorgverlof. De uitkering van de RVA moet voldoende hoog zijn.

Vlaamse voorstellen

Betaalbaarheid van zorg

In woonzorgcentra:

- Maak de beschikbare informatie over kwaliteit en prijs van woonzorgcentra meer toegankelijk voor het publiek opdat ze op basis hiervan meer geïnformeerde keuzes kunnen maken.
- Koppel eventuele prijsversoeplingen aan een grotere transparantie van de financiële huishouding van de WZC. Momenteel is er bij gebrek aan boekhoudkundige eenduidigheid geen zicht op hoe de middelen worden aangewend, en wat er wegvloeit naar (buitenlandse) aandeelhouders en commerciële spelers.
- Bewoners van woonzorgcentra konden niet genieten van de federale energiepremies omdat ze collectief gehuisvest zijn. Nochtans werd de stijgende energiekost doorgerekend in de dagprijs. Hou bij toekomstige regelingen rekening met de specifieke situatie van bewoners van woonzorgcentra.

In de thuiszorg

Garandeer het recht op zorg in Vlaanderen. Mantelzorgers geven aan dat ze vaak wel hulp willen inschakelen, maar dat het voor hen niet altijd financieel mogelijk is om een beroep te doen op voldoende professionele hulp. Waar elke Vlaming recht heeft op dienstencheques en de overheid de toegankelijkheid hiervan promoot, geldt niet hetzelfde voor zorg. Het gevolg is dat sommige mensen die nood hebben aan zorgverlening eerder poetshulp met dienstencheques inschakelen omdat dit in hun situatie betaalbaarder is.

Financiële ondersteuning

Mantelzorgers ondervinden negatieve financiële gevolgen omwille van de zorg die zij opnemen, bijvoorbeeld doordat de kosten van de zorg oplopen of doordat ze genoodzaakt zijn hun werktijd te verminderen. Mantelzorgers hebben bijkomende financiële ondersteuning nodig.

- Koppel het zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden aan de indexevolutie, zoals dit al gebeurd is voor het zorgbudget voor ouderen. In 2023 verhoogde het zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden voor het eerst in meer dan 10 jaar van 130 tot 135 euro. Dit terwijl de kost die samenhangt met een zorgbehoefte en mantelzorg gestegen is.
- Het verlot om medische bijstand, het palliatief verlot, het tijdskrediet voor zorg aan hulpbehoevende familieleden en het mantelzorgverlot zijn stelsels aangeboden door de federale overheid. De Vlaamse overheid versterkt dit in de privésector (zowel profit als social profit) door bijkomende aanmoedigingspremies. Dankzij deze verlotstelsels kunnen mantelzorgers tijd vrijmaken voor zorg en worden ze hierbij financieel ondersteund. Veel mensen vallen echter uit de boot voor de Vlaamse aanmoedigingspremies. Een betere afstemming tussen deze premies, het tijdskrediet en de thematische verloten is nodig. Dat kan door een volledige koppeling.

Erkende verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers

De komende 20 jaar zal de vergrijzing van ons land een piek kennen. Er zullen meer ouderen zijn dan ooit te voren. De maatschappelijke relevantie van mantelzorg valt in die context niet te ontkennen.

Mantelzorg is onbetaalde zorg die je geeft aan iemand uit je omgeving. Het is evenwel niet gratis. In het Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024 lezen we:

Onderzoek van Desmedt et al. (2016) geeft een indicatie van de economische waarde van mantelzorg in het Vlaams gewest. Als alle uren die mantelzorgers aan hulp spenderen zouden worden betaald, dan betekent dat volgens hun simulatiemodel een jaarlijkse kost van 11,38 miljard euro. Tegelijk heeft mantelzorg ook een maatschappelijke en menselijke kost, bijvoorbeeld wanneer mantelzorgers door overbelasting ziek worden en terugvallen op de ziekteverzekering. De impact van mantelzorg op de ziekteverzekering in het Vlaams Gewest wordt door Desmedt et al. (2016) geraamd op 0,6 miljoen euro per dag. Deze schatting is gebaseerd op de aanname dat 6% van de werkende mantelzorgers ziek is geworden door de zorgbelasting. Idealiter kan het bedrag van deze kost dus beter geïnvesteerd worden in preventieve en ondersteunende maatregelen om mantelzorgers beter te erkennen, ondersteunen en begeleiden.

Een belangrijke actor in het ondersteunen en erkennen van mantelzorgers zijn de mantelzorgverenigingen. Onze organisaties hebben de opdracht om mantelzorgers te verbinden, te versterken en te waarderen. Daarnaast zetten we in op belangenbehartiging en sensibilisering over mantelzorg.

Als mantelzorgverenigingen zijn we een belangrijke schakel in de organisatie van geïntegreerde zorg, waarbij we oog hebben voor de levensdoelen, wensen en noden van de mantelzorger. Met als uiteindelijke doel de mantelzorger beter te gaan ondersteunen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de extra opdrachten uit het woonzorgdecreet van 15 februari 2019 gepaard gingen met eenzelfde subsidiëring. We hebben sinds het ontstaan van de mantelzorgverenigingen geen verhoging van subsidies gekregen. We vragen een realistische subsidiëring van de erkende verenigingen die in verhouding staat tot de opdrachten en het bereik.

Lokale voorstellen

Veerkracht

Bevorder kennis over en het gebruik van psychologische ondersteuning zoals hulpverlening op maat, psycho-educatie, informatiebijeenkomsten of lotgenotencontacten. We vragen daarbij bijzondere aandacht voor de mantelzorgers die moeilijker bereikbaar zijn (jonge mantelzorgers, mantelzorgers met migratieachtergrond, mantelzorgers in armoedesituaties).

Regierol

Het lokale niveau heeft een belangrijke verbindende en faciliterende rol in de ondersteuning van mantelzorgers. Lokale besturen die in co-creatie met mantelzorgverenigingen en andere relevante partners een lokaal aanbod aanbieden, creëren merkbare meerwaarde voor mantelzorgers. We vragen lokale besturen om deze rol op te nemen.

Brussel

De onderbescherming van mantelzorgers in Brussel is een aanslepend probleem.

- Promoot de Vlaamse Sociale Bescherming en de bijhorende zorgbudgetten.
- Spoor de Brusselse gemeentes aan om mantelzorg in het beleid op te nemen en lokale ondersteuning te voorzien.

Meer info? Neem contact op met het Vlaams Mantelzorgplatform:

- Johan Tourné, voorzitter Vlaams Mantelzorgplatform, johan.tourne@samana.be
- Naomi De Bruyne, ondervoorzitter Vlaams Mantelzorgplatform, naomi.debruyne@steunpuntmantelzorg.be